

ЯРОВА АЛІНА

кандидат історичних наук, молодший науковий співробітник відділу «Український етнологічний центр» Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України

YAROVA ALINA

a Ph.D. in History, a junior research fellow at the Ethnological Centre Department of the M. Rylskyi Institute of Art Studies, Folkloristics and Ethnology of the NAS of Ukraine

Бібліографічний опис:

Ярова, А. (2019) [Огляд] Фокс К. Спостерігаючи за англійцями. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с. *Народна творчість та етнологія*, 3 (379), 117–118.

Yarova, A. (2019) [Survey] Foks K. Observing the English People. Lviv : Saryi Lev Publishing House, 2018. 608 pp. *Narodna tvorchist ta etnolohiya [Folk Art and Ethnology]*, 3 (379), 117–118.

Фокс К. Спостерігаючи за англійцями. Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 608 с.

Нещодавно в книжкових магазинах з'явилася нова праця антрополога Кейт Фокс «Спостерігаючи за англійцями». Книга написана англійською мовою та видана у 2014 році, українською була перекладена й опублікована в 2018 році. Загалом тема дослідження неймовірно розлога – особливості англійського менталітету, звичок, побуту, наявні стереотипи про характер і моделі поведінки. Антрополог охоплює такі питання, як особливості та місце гумору в житті англійців, культура мови, поведінки тощо. Проте автор розглядає ці теми доволі креативно, що привертає увагу читача – торкається не лише стереотипних питань, як-от гумору, а й розглядає та класифікує за популярністю місця потенційних знайомств англійців, аналізує їх, досліджує паби не тільки як місця, де проводять час за алкогольним напоєм, а як своєрідні осередки вербальної і невербальної комунікації типового англійця. Дослідниця міркує про діалекти різних регіонів і соціальних груп, стереотипи ставлення до вимови, помилки у вимові, що панують в англійському суспільстві.

Книжка написана живою мовою та не обтяжена термінологією, проте велику увагу Кейт Фокс приділила методології свого дослідження. Вона аналізує переваги й недоліки методу включеного дослідження. Описує парадоксальну проблему, з якою стикається дослідник, використовуючи цей метод. З одного боку, він може подивитися на предмет дослідження з погляду корінного жителя, а з другого, – усвідомлюючи наявні хиби, майже завжди критикує себе за те, що через свій «етноцентризм» і особливості менталітету все одно результати і висновки будуть суб'єктивними. Тобто, мешкаючи в суспільстві, яке відрізняється від того, в якому виріс дослідник, науковець стає ближчим до пізнаваної ним культури, проте все одно сприйматиме її крізь призму власних соціокультурних традицій.

Автор звертає увагу читача на те, що багатьох сучасних науковців більше зацікавлюють аномальні (з точки зору європейської культури) аспекти соціокультурної традиції, ніж загаль-

ноприйняті норми, характерні для різних суспільств. На думку дослідниці, вивчення звичних аспектів повсякдення є не менш важливим і має свої переваги – наприклад, набагато легше досліджувати потреби сучасного споживача в супермаркетах, спілкуватись із людьми в дружній атмосфері кав'ярень, аніж розпитувати в поліції про грабіжників і спостерігати за крайніми проявами девіантної поведінки, намагаючись проаналізувати її причини.

Досліджуючи культуру іншого суспільства або його частини, науковець дивиться на неї крізь окуляри своєї соціокультурної традиції, тому виникає зворотне питання – наскільки об'єктивним буде дослідження, якщо вчений є представником цього суспільства чи спільноти? Дослідниця не дає відповіді на нього, проте наголошує на власному прагненні бути якомога об'єктивнішою та безпристрасною.

Свою методологію дослідниця перейняла від батька антрополога Робіна Фокса й головним у ній називає – принцип пошуку «правил». При розгляді нового суспільства необхідно виявити закономірності та особливості моделей поведінки людей в різних ситуаціях, відшукати «правила» – себто традиції та звичаї, які сформували їх. Метою своїх досліджень науковиця вбачає пошук цих правил.

Кейт Фокс звертає увагу на те, що досліджуючи певне суспільство, вишукуючи особливості його традиційної культури, науковець може наразитися на небезпеку так званого етнографічного камуфляжу. Тобто, поринувши у вивчення унікальних аспектів, не зможе віднайти спільні риси з культурою інших народів. У наукових доробках соціологів, антропологів існують описи різноманітних універсалій – традицій, прийнятих і характерних звичаїв для різних культур, проте автор праці наголошує на умовності поділу між тим, що можна вважати універсальним, а що ні. Наприклад, вона порушує питання, чи можна віднести до нього негативне ставлення до жорстокості, насилля?

Дослідниця розглядає наслідки глобалізації і триболізації (процесу етнічної консолідації), відкидаючи популярний сьогодні погляд, що глобалізаційні процеси нівелюють культурні особливості суспільств. На думку Кейт Фокс, соціокультурні правила викорінити не так легко, адже асиміляція етносів або окремих його частин є свідомим вибором людини чи певного суспільства, і також може бути наслідком усталених правил.

Попри скрупульозність, довгий період збору матеріалів (понад 10 років), праця написана просто, легко читається. Вона радше є науково-популярною, ніж суто науковою, проте це не применшує її вартісність.

Книга знайомить нас з англійським сьогоденням, його особливостями. Вона зацікавить не лише фахівців із цієї теми. Робота дозволяє інакше подивитись на принципи сучасного антропологічного дослідження. Читаючи книгу, та проєктуючи її на сучасні українські етнографічні студії, можна зробити певні висновки. Вивчення культурних традицій минулих століть є важливим напрямом науки, але необхідно звертати увагу і на сучасні аспекти життя, що наблизить етнографічну науку до пересічної людини і викличе її непідробний інтерес. Урізнобарвляє дослідження кросдисциплінарність – залучення здобутків психології, соціології, антропології тощо.

Звичний поділ літератури на наукову та науково-популярну виробив певний стереотип про останню, як про щось менш достовірне чи якісне з наукового погляду, проте науково-популярні праці можуть бути так само корисними і цікавими.

Отже, знаходячи особливості соціокультурного розвитку певного суспільства, важливо звертати увагу не лише на найсамобутніші, найстаріші та екзотичні його аспекти, а також на звичні усталені правила. Відшукавши унікальні прояви соціокультурної поведінки, не варто боятися підкреслювати риси, які є подібними в інших суспільствах. Адже це не применшує цінність культурної спадщини нашого народу, натомість позиціонує його як частину європейського суспільства та допомагає краще зрозуміти його місце в міжнародній культурі.